

Anna Dwojnych

POEZJA, KTÓRA ODMŁADZA. AKTYWIZACJA SENIORÓW NA PRZYKŁADZIE SEKCJI POETYCKIEJ TORUŃSKIEGO UNIWERSYTETU TRZECIEGO WIEKU

STRESZCZENIE

W artykule poruszam problem starzejącego się społeczeństwa. Przedstawiam Toruński Uniwersytet Trzeciego Wieku (dokładnie jego sekcję poetycką) jako jeden ze sposobów aktywizacji seniorów. Opisuję ideę uniwersytetów trzeciego wieku oraz historię Toruńskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Następnie przechodzę do przedstawienia sekcji poetyckiej TUTW i jej twórczości.

Słowa kluczowe: starzenie się społeczeństwa, uniwersytet trzeciego wieku, poezja, seniorzy

WSTĘP

Starzenie się społeczeństw europejskich jest problemem szeroko dyskutowanym przez przedstawicieli różnych dziedzin nauki (ekonomistów, psychologów, socjologów), jak i artystów i innych reprezentantów życia publicznego. Również w Polsce problem starzejącego się społeczeństwa pojawia się od lat. Jak zauważają autorzy raportu dotyczącego roli uniwersytetów trzeciego wieku w aktywizacji seniorów, starzenie się społeczeństwa jest wynikiem dwóch różnych procesów demograficznych: z jednej strony postępującej długości życia (przy jednoczesnym zachowaniu względnie dobrej kondycji fizycznej i intelektualnej), z drugiej – spadku liczby narodzin (zakładanie rodzin w coraz późniejszym wieku, decydowanie się przez pary na mniej liczne potomstwo) [1]. W tym kontekście szczególnie istotne jest kształtowanie społeczeństwa przyjaznego, wspierającego

i otwartego dla grupy społecznej stającej się coraz większą częścią społeczeństwa.

Według prognoz GUS do 2035 r. wzrośnie udział osób w przedziałach wieku 60/65-74, 75-79, 80-84, 85-89, 90+, a największą dynamikę wzrostu zaobserwować będzie można wśród osób będących w wieku 90+ (około 2,5-krotny wzrost) oraz 85-89 lat (2-krotny wzrost). Liczba osób w wieku 75+ wyniesie ok. 4,5 mln w 2035r. [2]. Osoby w wieku 60+ będą wtedy stanowiły niemal 1/3 populacji, zaś w 2050 – aż 40% [3].

Według badań CBOS prawie trzy czwarte dorosłych Polaków (72%) myśli o swojej starości. Naturalnie, zainteresowanie swoją starością rośnie wraz z wiekiem – co drugi respondent powyżej 55 roku życia zastanawia się nad swoim starzeniem, przy czym takiej refleksji częściej oddają się kobiety niż mężczyźni. Zdaniem ankietowanych starość zaczyna się po 63. roku życia.

Polacy, myśląc o swojej starości, najbardziej boją się chorób, niedołężności, utraty pamięci (73%). Ponad połowa (56%) boi się utraty samodzielności, bycia ciężarem dla innych, uzależnienia od innych ludzi (tamże). Jedna trzecia ankietowanych obawia się złych warunków życia, trudności z utrzymaniem się, samotności i utraty osób bliskich (32%), zaś 6% respondentów obawia się, że będą nikomu niepotrzebni [4]. Uniwersytety trzeciego wieku stanowią antidotum na część z tych obaw. Według ekspertów są jedną z możliwości zapewnienia „aktywnego i satysfakcjonującego funkcjonowania osób, które zakończyły swoją aktywność zawodową”. Wydaje się, że współpraca seniorów – w ramach działań w strukturach UTW – może pomóc im w walce samotnością, a podejmowane w ramach UTW działania – nadać ich życiu sens.

POCZĄTKI UTW

Jak zauważają autorzy wyżej wymienionego raportu, na wyłonienie się instytucji uniwersytetu trzeciego wieku wpłynęły zjawiska społeczno-gospodarcze z połowy XX wieku. Rozwój medycyny, znaczna poprawa jakości życia oraz rozrost systemu socjalnego zdecydowanie wydłużyły długość życia, co z kolei wiązało się ze zwiększeniem zainteresowania najstarszą częścią społeczeństwa: „Zauważono, że ta faza życia nie musi być czasem stagnacji i bierności, ale może być czasem realizacji marzeń, osobistego rozwoju, aktywności społecznej, na które na wcześniejszych etapach życia nie było czasu”.

Odpowiedzią na potrzeby świeżo wyłonionej grupy społecznej było powstanie uniwersytetów trzeciego wieku. Pierwsza na świecie tego typu placówka powstała we Francji (Tuluza) z inicjatywy prof. Pierre’a Vellas’a w 1972 roku, zaś trzy lata później założone zostało Międzynarodowe Stowarzyszenie Uniwersytetów Trzeciego Wiek (Association Internationale des Universités du Troisième Age – AIUTA).

Pierwszy w Polsce uniwersytet trzeciego wieku powstał w 1975 roku z inicjatywy prof. Haliny Szwarz w warszawskim Centrum Medycznym Kształcenia Podyplomowego, pod nazwą Studium III Wieku. Warto dodać, że Polska była trzecim po Francji i Belgii krajem, który rozwinął inicjatywę uniwersytetów trzeciego wieku. Jednak zdecydowany wzrost zainteresowania tą instytucją nastąpił dopiero na początku XXI w. – w latach 2006-2010 utworzona została niemal połowa funkcjonujących obecnie uniwersytetów trzeciego wieku w Polsce. Najwięcej (w stosunku do liczby mieszkańców) placówek UTW powstało w województwie kujawsko-pomorskim (2,64 na 100 tys. mieszkańców), zaś najmniej – w województwie podkarpackim (0,80 na 100 tys. mieszkańców). Spora większość UTW funkcjonuje w małych miejscowościach (prawie połowa w miejscowościach do 20 tys. mieszkańców), gdzie stanowią często jedyną propozycję kulturalną, edukacyjną czy rekreacyjną dla seniorów. Obecnie na ruch UTW w kraju składa się ponad pół tysiąca podmiotów.

Istnieją dwa główne modele funkcjonowania UTW: francuski i angielski. Pierwszy z nich opiera się na silnym powiązaniu UTW z ośrodkiem akademickim czy oświatowym. W modelu angielskim UTW rozwija się oddolnie i opiera przede wszystkim na samokształceniu i wolontariacie słuchaczy.

Funkcjonowanie uniwersytetów trzeciego wieku związane jest z ideą całościowego uczenia się i umożliwia rozwój naukowy swoim słuchaczom, niezależnie od ich wieku i minionych doświadczeń. Zajęcia oferowane przez UTW są bardzo zróżnicowane, w ich zakres wchodzi m.in.: zajęcia ruchowe/ rekreacyjne, wykłady otwarte (zarówno z humanistycznych, jak i ze ścisłych dziedzin), wycieczki turystyczne, kursy językowe, kursy komputerowe, zajęcia w sekcjach/grupach zainteresowań (zwykle są to zajęcia literackie lub plastyczne), uczestnictwo w życiu kulturalnym (wyjazdy lub wyjścia do teatru, muzeum, kina, na koncerty).

W kontekście aktywizacji seniorów, szczególnie istotne są funkcje – integracyjna i terapeutyczna, które (obok funkcji edukacyjnej) może pełnić UTW [5]. Wspólne wyjazdy, wyjścia czy spotkania umożliwiają zazwyczaj samotnym osobom nawiązanie nowych znajomości oraz kontakt z szerszą grupą ludzi niż najbliżsi sąsiedzi, czy (często oddalona emocjonalnie) rodzina.

NA TORUŃSKIM GRUNCIE

Toruński Uniwersytet Trzeciego Wieku powstał w kwietniu 1989 r. jako szesnasty UTW w Polsce. Nie bez znaczenia był rok powstania uniwersytetu – czas transformacji ustrojowej. Warunki społeczno-polityczne, w których budowano TUTW, pozwalały na niezależność od władz poprzedniego systemu. Ponadto,

jak z rozrzewnieniem wspominają słuchaczki TUTW, w okresie mocno ograniczonej oferty kulturalnej, TUTW stanowił jedną z nielicznych dróg ucieczki od szarej rzeczywistości:

„W tej sytuacji TUTW stał się zbawieniem dla seniorów, czyli mówiąc brutalnie, nikomu niepotrzebnych, (może poza rodziną, a i to nie zawsze), ale wciąż aktywnych fizycznie i umysłowo, bogatych w wiedzę i doświadczenie, chcących coś zrobić dla siebie i dla innych, mających dużo wolnego czasu emerytów.”

Na początku swojego istnienia TUTW liczył 64 osoby. Tworzony był w modelu francuskim – od chwili założenia towarzyszył mu patronat Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, z którego to wybrana została Rada Programowa UMK. Na czele pierwszego zarządu stanął profesor Andrzej Kaleta (wtedy jeszcze przed uzyskaniem profesorskiego tytułu). Pierwsze Walne Zgromadzenie Zarządu TUTW odbyło się w sali Biblioteki Głównej UMK, a uświetnił je wykład profesor Haliny Szwarz pt. *Uniwersytety trzeciego wieku potrzebą naszych czasów*. Obecnie władzę TUTW sprawuje zarząd X kadencji (wybrany na okres 2017-2020). Na jego czele stoi dr Anna Pluskota.

Działalność TUTW skierowana jest do emerytów i rencistów, którzy pragną nabywać lub rozwijać już posiadane wiedzę i umiejętności w rozmaitych dziedzinach, m.in. takich, jak: literatura i sztuka, gimnastyka, języki obce, turystyka. Obecnie w ramach TUTW funkcjonują 24 sekcje, m.in. naukowa, dyskusyjna, rękodzielnicza, poetycka, dyskusyjny klub książki, wydawnicza, wolontariacka, pływacka, rowerowa, rehabilitacyjna, a także sekcje: brydzowa, gry w kanastę, taniec w kręgu czy Hatha Yoga.

Jak wskazuje Maria Nowakowska w jubileuszowym wydaniu periodyku „Trzecia młodość”, słynne słowa prof. Haliny Szwarz „by dodawać życia do lat, a nie tylko lat do życia” stały się mottem toruńskiej placówki [6]. TUTW umożliwia swoim słuchaczom rozwój pasji, które wcześniej (z powodów zawodowych, ekonomicznych, zdrowotnych, życiowych) leżały poza ich zasięgiem. Zdaniem Prezes Toruńskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku Anny Pluskoty, organizacja ta „stwarza swoim członkom przestrzeń, w której urzeczywistnia się ich elementarne prawo do dalszego rozwoju, uaktywniając ich zasoby oraz potencjał” [7]. Wśród seniorów w regionie Toruński Uniwersytet Trzeciego Wieku cieszy się dużą popularnością. W roku akademickim 2018/2019 w jego ramach kształciło się około 1400 słuchaczy [8].

SEKCJA POETYCKA TUTW

Sekcja poetycka TUTW powstała w 2003 r. przy Toruńskim Uniwersytecie Trzeciego Wieku. W jej skład wchodzi członkowie TUTW, przedstawiciele różnych środowisk zawodowych. Skład grupy jest zmienny (poza opiekunką sekcji Joanną T. Wrześcińską, która budowała grupę od początku jej istnienia). Są w niej zarówno rodowici Torunianie, osoby urodzone na terenie województwa kujawsko-pomorskiego (Nieszawa, Golub-Dobrzyń), ale też spoza regionu (Lubelszczyzna, Wielkopolska). Sekcja liczy około dwudziestu osób w przedziale wiekowy 60-80 lat. Zdecydowaną większość grupy stanowią kobiety, co oddaje sfeminizowaną strukturę UTW.

Działania sekcji opierają się przede wszystkim na spotkaniach, podczas których czytane są zarówno wiersze własne, jak i znanych poetów, i gdzie prowadzone są dyskusje o poezji. Członkowie sekcji aktywnie uczestniczą w konkursach poetyckich i przeglądach artystyczno-literackich, a także prezentują swoją twórczość w przestrzeni miasta. Do ostatniego z wymienionych działań należało m.in. czytanie bajki podczas Jarmarku Katarzyńskiego w Toruniu oraz spotkanie z mieszkańcami osiedla Bydgoskie Przedmieście. W ramach integracji regionu poeci z grupy toruńskiej spotykają się z przedstawicielami sąsiednich UTW, np. z Radziejowa czy Golubia-Dobrzyń.

Członkowie sekcji poetyckiej mają możliwość przedstawiania swoich utworów publicznie podczas wieczorów artystyczno-literackich. W ciągu ostatniego roku miały miejsce inicjatywy takie jak: prezentacja własnych wierszy pensjonariuszom Dziennego Domu Pomocy Społecznej w Toruniu (dwie placówki), spotkanie autorskie poetów grupy WERS (tak nazwali siebie członkowie grupy) w Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu (7.12.2018), wieczór artystyczny „Nieśmiertelny znaczy wiecznie młody” (współorganizowany z Zespołem Szkół Ogólnokształcących i Technicznych nr 13). Ostatnie z wymienionych wydarzeń miało dwie odsłony – pierwszego i siódmego grudnia 2018 (w Centrum Sztuki Współczesnej i Książnicy Kopernikańskiej). Odbyło się pod Patronatem

Członkowie sekcji aktywnie uczestniczą w konkursach poetyckich i przeglądach artystyczno-literackich, a także prezentują swoją twórczość w przestrzeni miasta. Do ostatniego z wymienionych działań należało m.in. czytanie bajki podczas Jarmarku Katarzyńskiego w Toruniu oraz spotkanie z mieszkańcami osiedla Bydgoskie Przedmieście. W ramach integracji regionu poeci z grupy toruńskiej spotykają się z przedstawicielami sąsiednich UTW, np. z Radziejowa czy Golubia-Dobrzyń.

Honorowym Marszałka Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Kuratora Oświaty, Centrum Sztuki Współczesnej, Prezydenta Miasta Torunia. Wydarzenie było połączone z promocją antologii wierszy seniorów *Uśmiechy jesieni* wydanej przez Toruński Uniwersytet Trzeciego Wieku.

Toruńscy poeci z sekcji poetyckiej TUTW mają również spore osiągnięcia w konkursach literackich i przeglądach twórczości seniorów. Do jednych z większych sukcesów seniorów można zaliczyć ich udział w międzypokoleniowym projekcie edukacyjno-badawczym pt. „Przywracanie Pamięci Miastu”. Projekt ten realizowany był przez Toruński Uniwersytet Trzeciego Wieku w partnerstwie z Wydziałem Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w ramach programu „Patriotyzm Jutra”, finansowanego ze środków MKiDN. Autorzy tekstów poetyckich zdobyli I, II i III miejsce w konkursie. Poeci z TUTW brali także aktywny udział w Juwenaliach Trzeciego Wieku w ramach 8. edycji Festiwalu Twórczych Seniorów w Warszawie, gdzie zdobyli podium oraz wyróżnienia.

Kolejnym ważnym dla członków sekcji poetyckiej wydarzeniem była pierwsza nagroda i kilka wyróżnień w konkursie dla twórców-amatorów „Rynna Poetycka”, odbywającym się pod patronatem Leszka Długosza. Konkurs organizowany jest przez Zespół Szkół Przemysłu Spożywczego i VIII Liceum Ogólnokształcące w Toruniu we współpracy z Książnicą Kopernikańską.

Seniorzy mają możliwość doskonalenia swojego warsztatu literackiego zarówno na warsztatach poetyckich, jak i prozatorskich organizowanych dla nich w ramach różnych programów i akcji. Pokłosem jednego z nich jest antologia „Bajki seniorów dla juniorów”, zbiór opowiadań powstały podczas warsztatów literackich zorganizowanych przez Fundację Kultury w Centrum Kultury Dwór Artusa, a prowadzonych przez dziennikarza i pisarza Roberta Małeckiego.

Jak pisze Joanna T. Wrzesińska, opiekunka sekcji poetyckiej: „W naszym gronie są przedstawiciele różnych środowisk zawodowych. Piszemy wiersze, bo tak dyktuje nam pasja oraz wrażliwość na otaczający świat, problemy i przeżycia”.

Znaczna część utworów członków sekcji poetyckiej dotyczy przemijania i poczucia upływającego czasu. W wierszu Joanny Wrzesińskiej czytamy: „w gęstości codziennych zmagania/ gwarze pędzących ulic/ milczącej szarości domów/.../widzisz to co jest twoim/ życiem”. W innym z kolei tekście autorka pisze: „znikają domy ulice ludzie/ pożarci przez czas/zostają wspomnienia”. W podobnym tonie odnosi się do czasu Anna Jung: „Kolejny pośpieszny dzień/ nanizane koraliki spraw/ czas wyciśnięty jak cytryna/.../” i w innym wierszu: „Zziąjany zegar/poci się kroplami sekund/chcę pochwycić te co przemijają/.../”.

W wierszach seniorów często pojawiają się metaforyczne opisy starości, już obecnej w życiu podmiotu lirycznego, nieuchronnej, ale też łagodnej i spokojnej,

z którą podmiot liryczny często jest pogodzony: „po raz kolejny rozmazuje się/ tusz na rzęsach/ jesienne refleksy/drżą na liściach/nieznane ukryte we mgłę/przy herbacianym stoliku/chłód maluje włosy/na białe”, „w porcelanowej filiżance/ gorzka herbata/której nikt nie osłodzi/pomału wystyga/zapach dotyka ust/ samotnie spijane minuty/ wędrują od okna do drzwi. W wierszach Joanny Wrzeńskiej podmiot liryczny przyjmuje starość ze stoickim spokojem, opisując zmieniający się wokół świat z dystansem, a wręcz chłodem: „czas starannie zaciera ślady/ zasypuje nowymi barwami/ studzi pragnienia/ kurzem pokrywa stół i drzwi/ postarza portrety/ kołysz do snu/ labirynt życia”.

Niektóre z tekstów wyrażają metafizyczny lęk przed śmiercią: „Zbliżam się z pewnym niepokojem/do kresu moich dni./ Czy wpuścisz mnie na swe pokoje?/ Czy nie zatrzaśniesz drzwi?/...!” pisze Antoni Cichy.

Teksty seniorów wypełnione są wspomnieniami z młodości. Anna Jung pisze: „/.../ przybiegło wspomnienie letniego dnia jak ten/ i malutkiego chłopczyka z matką i siostrą/ ławeczka była z nimi/ tylko drzewa już nie te... i wie-wiórki”. Czasem pojawia się w wierszach żal za tym, co utracone i za podjętymi w przeszłości decyzjami, jak u Tadeusza Paprzyckiego: „miniony zapach/ gdzie gdy nagle runęła jasność/ wtargnął horyzont rozległy – inny/z przerażeniem zarygnowałem/ chłopięcą ciekawość/ dzisiaj żałuję”.

Sporo miejsca poeci poświęcają opisom przyrody i zjawiskom atmosferycznym związanym z porami roku – tytułową jesienią (jak głosi tytuł antologii), ale też zimą i wiosną. Metafora wiosny i jesieni/zimy służy autorom do skontrastowania czasów młodości i beztrioski z surową, niekiedy wręcz beznadziejną, terażniejszością. Niektóre teksty wyrażają żal, że niemożliwy jest powrót do przeszłości; stanowią refleksję nad zamknięciem pewnego etapu w życiu: „jesień wilgocią namaszcza liście/deszcz akwarelą maluje chodniki/dni słoneczne ulotniły się jak eter/...!”, „/.../Spadające liście szeleszczą pod nogami/ jak żółtkłe wspomnienia minionych dni/szczęśliwych./...!”. Inne teksty przepełnione są pogodą ducha i spostrzeżeniem, że mimo upływu czasu, podmiot liryczny pozostaje młody duchem: „/.../Opadają żółtkłe liście,/Odlecieli w dal ptaszki./ Ja marzyciel uporczywy/ Ciągłe mam zielono w głowie.” lub jak w wierszu Gustawy Anny Sowy: „Uśmiecha się do mnie/poranek wiosenny./Łagodzi swą magią/ mój trud codzienny/...!”.

Teksty seniorów to jednak nie tylko nostalgia za młodością, ale też optymizm i nadzieja. Najtrafniej ilustrują to fraza z wiersza Antoniego Cichego: „/.../ Iskry miłości rozwiął wiatr./Wiara jak zeschnięte liście./Nadzieja jeszcze we mnie trwa./ Pozwala naprzód iść” oraz wiersz *Most* Marioli Włodarczyk: „Potężny, unoszący/ się nad wodą/Drapacz chmur/Prześła, śruby, nity/Zwiastun nowego”.

SPOŁECZNE ZNACZENIE SEKCJI POETYCKIEJ

W *Programie na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020* wymieniane są następujące obszary i kierunki wsparcia zmierzające do poprawy jakości i poziomu życia osób starszych: „edukacja osób starszych”, „aktywność społeczna promująca integrację wewnątrz i międzypokoleniową”, „partycypacja społeczna osób starszych” oraz „usługi społeczne osób starszych” [9].

Działalność sekcji poetyckiej TUTW realizuje z powodzeniem trzy z czterech wymienionych priorytetów. W ramach działań sekcji prowadzone były warsztaty literackie (poetyckie, prowadzone przez poetów pochodzących z Torunia, jak i prozatorskie, przygotowane przez prozaików). Forma warsztatów (pisanie tekstów zgodnie z podanymi przez prowadzących wskazówkami i wspólne omawianie na zajęciach) stanowi „wykorzystanie potencjału wzajemnego uczenia się, rozwój innowacyjnych form edukacji”, o których traktuje rządowy dokument.

Kolejną korzyścią płynącą z istnienia sekcji poetyckiej jest umożliwienie integracji zarówno międzypokoleniowej, jak i międzyinstytucjonalnej. Warsztaty literackie, w których uczestniczą członkowie sekcji poetyckiej TUTW, prowadzone są przez osoby w wieku 30–40 lat. Tyle samo wynosi różnica wieku między prowadzącym warsztaty a uczestnikami. Taka forma aktywności edukacyjno-kulturalnej, jak warsztaty literackie, umożliwia wymianę międzypokoleniowych doświadczeń, przebywanie w towarzystwie osób reprezentujących inne postawy, doświadczenia i wartości, wzajemne uczenie się (zarówno między samymi uczestnikami warsztatów, jak też między uczestnikami a prowadzącym).

Część wydarzeń artystycznych, w które angażują się seniorzy, przygotowana jest we współpracy z młodzieżą. W wymienionym na początku tekstu wydarzeniu artystycznym „Nieśmiertelny znaczy wiecznie młody” brali udział członkowie sekcji poetyckiej wraz z uczniami z Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Technicznych nr 13, Szkoły Muzycznej i I Liceum Ogólnokształcącego w Toruniu. Możliwość współtworzenia od podstaw wydarzenia o charakterze publicznym, zorganizowania promocji (m.in. w cytowanym w poniższym artykule periodyku wydawanym przez UTW czy gazecie „Bez Metryki”) oraz aktywnego uczestnictwa w nim (poprzez autoprezentację i przedstawienie własnych utworów literackich) wyrabia w członkach sekcji poetyckiej postawę obywatelską, zachęca do aktywności na polu kulturalnym i z pewnością przyczynia się do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Działanie w ramach sekcji poetyckiej z pewnością rozwija koncepcję pomysłnego starzenia się (*successfull ageing*), która pod wpływem WHO jest coraz częściej utożsamiana z aktywnym starzeniem się (*active ageing*) [10]. Koncepcja ta odwołuje się do zapewnienia seniorom dostępu do trzech stref: zdrowia, samodzielności, produktywności. Uwzględnia się w niej aktywność zawodową i społeczną seniorów, która pozwala na zagospodarowanie przez nich czasu i ich doświadczeń, zaspokojenie potrzeby bycia użytecznym (przez wytwarzanie dóbr niematerialnych, jakie m.in. stanowią utwory literackie) czy zwiększenie ich samodzielności (co jednocześnie oznacza mniejsze obciążenie społeczeństwa).

Być może jedną z największych zalet sekcji poetyckiej TUTW jest fakt, że pozwala ona swoim członkom zbudować nową tożsamość. W myśleniu seniorów o sobie samych zaczynają pojawiać się nie tylko te kategorie, do których latami byli przyzwyczajani („ja-babcia”, „ja-matka”, „ja-seniorka”, „ja-chory człowiek”), ale również (a może i przede wszystkim?): „ja-poetka”, „ja-artystka”, „ja-twórca”. Te nowe role społeczne (mające przecież znacznie bardziej pozytywne konotacje niż ich alternatywy, stereotypowo przypisywane seniorom) wzmacniają u seniorów poczucie własnej wartości i udowadniają im, jak wiele jeszcze mogą w życiu osiągnąć.

ZAKOŃCZENIE

Badania ilościowe pokazują, że wśród seniorów rośnie zapotrzebowanie na udział w kulturze. Według Raportu InfoSenior, seniorzy wydają na rekreację i kulturę 9% swoich dochodów, czyli dokładnie tyle samo, co na zdrowie [11]; przy czym kobiety równo dzielą wydatki na kulturę i zdrowie (10% dla obydwu wartości), natomiast u mężczyzn wydatki na rekreację i kulturę są nawet o 4% wyższe od tych na zdrowie (odpowiednio 11% i 7%) [12].

Według badań Moniki Doroty Adamczyk, aktywność ponad połowy respondentek-seniorek to poświęcanie się swojemu hobby (56,6%) oraz rozwijanie swoich zainteresowań, głównie związanych z aktywnością kulturalną (lektura książek, wyjście do kina, teatru, muzeum – 66,7%). Nieco słabszym zainteresowaniem cieszą się te same aktywności u panów (analogicznie: 43,4% i 33,3%) [13]. To również (poza sfeminizowaniem samych UTW) może wyjaśniać, czemu w sekcji poetyckiej TUTW przeważają kobiety.

Ekonomiści alarmują:

„W najbliższych latach istotny będzie rozwój srebrnej gospodarki. I chodzi tu nie tylko o rozwój produktów i usług dla osób w starszym wieku, ale o cały

system ekonomiczny ukierunkowany na wykorzystanie potencjału seniorów, uwzględniający ich indywidualne potrzeby społeczne, konsumpcyjne, bytowe oraz zdrowotne” [14].

Uniwersytety trzeciego wieku wychodzą naprzeciw „srebrnej gospodarce”, szczególnie troszcząc się o potrzeby społeczne i zdrowotne (w tym także psychiczne) seniorów. Zdaniem prezesa TUTW:

„Nasza ucząca się społeczność jest przykładem dynamicznego i konstruktywnego podejścia do wieku senioralnego, przeciwstawiając się ograniczaniu przestrzeni życiowej na wielu płaszczyznach aktywności” [15].

Działalność sekcji poetyckiej TUTW, jak i całego UTW, wyraża fenomen przemian dotychczasowego modelu starzenia się, przede wszystkim zaś przeciwdziała ekskluzji społecznej osób starszych. Jak zauważa redakcja periodyku „Trzecia młodość”, uniwersytety trzeciego wieku stanowią „*lek na całe zło* wieku podeszłego” [16]. Lektura wierszy toruńskich seniorów jest swoistym podglądaniem przebiegu terapii.

LITERATURA CYTOWANA

- [1] *Rola Uniwersytetów Trzeciego Wieku w procesie aktywizacji kulturalnej seniorów* – Raport z badania „Uniwersytety trzeciego wieku – kultura i rozwój”. <https://nck.pl/upload/attachments/319298/Rola%20Uniwersyter%C3%B3w%20Trzeciego%20Wieku%20w%20procesie%20aktywizacji%20kulturalnej%20senior%C3%B3w.pdf>, (dostęp 5 września 2019).
- [2] Adamczyk, Monika Dorota, 2016, *Wizja starości w opiniach Polaków. Studium Socjologiczne*, „Roczniki Nauk Społecznych” 8(2).
- [3] *Rola Uniwersytetów Trzeciego Wieku...*, op. cit.
- [4] *Polacy wobec własnej starości. Komunikat z badań CBOS* https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2012/K_094_12.PDF, dostęp: 5 września 2019
- [5] Por. *Rola Uniwersytetów Trzeciego Wieku...*, op. cit.
- [6] *Trzecia młodość* (Wydanie jubileuszowe na trzydziestolecie Toruńskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku) 2(7), 2019,
- [7] R.A. Graczyk, 2018, *Uśmiechy jesieni*. Antologia wierszy Sekcji Poetyckiej Toruńskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku, Toruń.
- [8] „Bez metryki – Gazeta Toruńskich Seniorów”, 7(37), 2019.
- [9] R.A. Graczyk, *op. cit.*, ss. 6-106
- [10] Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020 <https://www.gov.pl/web/rodzina/rzadowy-program-na-rzecz-aktywnosci-spoolecznej-osob-starszych-na-lata-20142020>, (dostęp 05 września 2019).
- [11] Szukalski, Piotr, 2006, *Zagrożenie czy wyzwanie – proces starzenia się ludności*, „Polityka Społeczna” 9.
- [12] *Raport ZBP InfoSenior* (https://zbp.pl/getmedia/735877a4-989d-46b9-bd26-40ad847bdf9a/ZBP_InfoSenior_18-01_f, dostęp: 5 września 2019).
- [13] Adamczyk, Monika Dorota, *op. cit.*
- [14] *Raport ZBP InfoSenior* (<https://www.nzb.pl/images/Aktualnosci/do.pobrania/Raport.infosenior.2019.pdf>, dostęp 5 września 2019).
- [15] R.A. Graczyk, *op. cit.*
- [16] *Trzecia młodość*, *op. cit.*

**THE POETRY THAT REJUVENATES.
ACTIVATION OF SENIORS ON THE EXAMPLE OF THE POETRY
SECTION TORUŃ UNIVERSITY OF THE THIRD AGE.**

SUMMARY

The article deals with the problem of an ageing society. I present the Toruń University of the Third Age (actually the poetry section) as one of the ways of activating seniors. I describe the idea of the universities of the third age and the history of the Toruń University of the Third Age. Then I present the poetry section TUTW and its poems.

Keywords: the ageing of population, universities of the third age, poetry, elders

Anna Dwojnych

Absolwentka socjologii i filozofii na UMK. Pisze poezję, prozę i teksty o filmach. Teksty literackie publikowała na łamach m.in. „Odry”, „Lampy”, „Blizy”, „Wyspy”, „Fabulariów”, „Arterii”, „Frazy”, „Elewatora”, „Wakatu”, „Fragile”, zaś publikacje naukowe w m.in.: „Qualitative Sociology Review”, „Studiach Socjologicznych”, „Przeglądzie Filozoficznym”. Autorka tomików *gadu gadu* (2011) i *Wypadki z przypadkami* (2019). Stypendystka Miasta Torunia w dziedzinie kultury.